

DE HAUSMANNSKE KLEDESVEVERIER

I Colletts «Gamle Christianiabilleder» nevnes det at general C. H. Hausmann¹ i begynnelsen av 1700-årene drev en kledesmanufaktur som lå nedenfor Oslo Ladegaards have, og som brente ned i 1721. Videre at kledet tørredes på Leret mellom Hovindbekken og Tøienbekken. Collett tar imidlertid feil i en hel del av dette. For det første er stedsbetegnelsen for tørringen ikke helt riktig. Det var mellom Tøienbekken og Lakkegaten på nordsiden av Grønland at kledet tørredes. Det står på et kart i Riksarkivet fra 1742 at her har vært tørkeplassen for de Hausmannske kledesmanufakturer. (Dette viser at strøket her først blev bebygget i 1720—30-årene). Og selve ullmanufakturen lå ikke ute ved Ladegaarden men i Vaterland. I 1706 utstedte nemlig Mathias Døgen en revers til general Hausmann for de penger som generalen hadde lånt ham til et «klædesmanufacturs oprettelse her paa stedet». Reversen var på 449 rd. for selve anlegget + 1 626 rd. som var utlagt «udi uldvarer og andet til manufacturets oprettelse behøwendes.» Han pantsatte alt dette foruten fabrikkbygningen i Vaterland, den hadde Hausmann selv kjøpt. Hausmann skulde videre ha forpliktet sig til å betale arbeidslønn til kledesveveren for hvert stykke klede denne leverte efter akkord, men for farvingen skulde han bare betale halvdelen av det akkorderte. Den annen halvdel skulde gå i fradrag på

¹ Han sier at Hausmann eide Ladegården, hvilket er en sannhet med modifikasjoner. Hausmann eide den gamle bispegård i Oslo, som hans mors bestefar hadde kjøpt i 1620. Ladegården utgjorde på den tiden «Oslo byes agre og enge», som i 1627 var lagt under Akershus slott, men efter Hausmanns død blev kjøpt av hans enke i 1720-årene, og dermed kom navnet til å gå over på den gamle bispegård.

Døgens revers. Døgen pantsatte også alt annet han eide her og i Sverige. Til slutt fastsatte reversen at Hausmann vedblivende skulde ha bestyrelsen av manufakturen og disponere efter eget behag så lenge han forlangte det.

Hausmann har altså anlagt et kledesveveri og farveri, men har fått overtalt Mathias Døgen til å overta endel av risikoen i det forfengelige håp at denne med tiden skulde bli eier av fabrikken. Men Hausmann sitter med hele myndigheten, og det er ham som omsetter varene. Døgen har tydeligvis vært farver, og bemerkningen om hans eiendommer i Sverige tyder på at han var svensk. Han var heller ikke den eneste svenske på stedet, for i en fortegnelse over svensker i byen fra 1710 finner vi «Johan Billing kledisvefver fra Gøteborg, 27 aar gammel» som hadde vært i landet i 4 år og stod i general Hausmanns tjeneste ved hans kledesveverier. Det samme gjelder Jonas Andersen fra Vestergötland, som bare var 20 år gammel. Så manufakturen synes helt å være bygget på de sterke tekstiltradisjoner i Vestergötland i Sverige.

Så var det gården i Vaterland. Samme år som ovennevnte kontrakt undertegnedes kjøpte general Hausmann av Zacharias Andersen Gran en nybygd gård i Vaterland som var «mod broen beliggendis», til hvilken grunn magistraten hadde gitt bevilling i 1696. Bygningen hadde 6 jernkakkellovner, og Mathias Døgen bevidnet dokumentet. Nu er det av interesse å få vite hvilken gård mot Vaterlands bro dette kunde være. Året før hadde Anders Andersen feltbereder solgt en gård ved siden av Zacharias Gran til Nicolaus Dietrich, carduansbereder. Den lå også ved Vaterlands bro i en bredde av 28 alen langs elven. Om vi nu forfølger disse gårders videre historie, så kommer vi snart til et sikkert resultat. Den Hausmannske gården blev av hans enke i 1720 solgt til Christen Mortensen Langeland. Det heter da «den gaard som tilforn til manufactuur og klædesfarveri har været brugt.» I 1727 solgte Langeland gården til Jens Jacobsen, og Nicolaus Dieterichs enke solgte nabogården i 1752 til Hieronimus Osterhaus, og nu er vi på sikker grunn. Slekten Osterhaus eide lenge Brogaten 24, og at Jens Jacobsen, Tiedemanns Tobaksfabriks grunnlegger, residerte i Brogaten 22, fondbygningen mot Lille-torvet, er vel kjent. Denne gården ved Lille-torvet, som merkelig nok først er blitt bygget i 1696, har sandelig en rik historie. Her har først

DE HAUSMANNNSKE KLEDESVEVERIER

Jens Jacobsen og efter ham stadshauptmann Paul Thrane slått sig op til mektige og rike menn. I slutten av 1700-årene startet byens borgere her et linspinneri for å skaffe beskjeftigelse til arbeidsløse i byen. Institusjonen, hvis historie er behandlet av Anders Daae i Nordisk Tidsskrift for Fangevæsen og Praktisk Strafferet, Kjøbenhavn 1908, gikk senere over til fattigvesenet, og her i den gamle spinnerigård startet Selskabet for Oslo Byes Vel byens første barneasyl i 1838.

Arno Berg.